

SVEĆENIK KAO ODGOJITELJ ZAJEDNICE

Stanko WEISSGERBER

Uvod

Vječni je i općeljudski problem cijele čovjekove povijesti povezati dva čovjeka u jedinstvo života i djelovanja, odgojiti ga za zajednicu. U početku je čovjek bio sam, no tada reče Bog: »Nije dobro da čovjek bude sam« (Post 2, 18), pa stvori ženu, stvori drugog čovjeka, zajednicu, da oslobodi čovjeka od samoće. Dao mu je naime društvenu narav. No tada nastaje druga muka, kako da se čovjek uskladi s drugim čovjekom u zajednici. Bio je mir na zemlji dok je bio čovjek sam, kad se pojavi žena, nestaje mira, vele. Čak je pala riječ: »Pakao je drugi čovjek« (Sartre). Mi zato vječno osciliramo između dvije muke i dva bijega: između muke samoće i muke života u zajednici za koju smo stvoreni. No svakako veći je problem za čovjeka opstati s a m nego ugraditi se u zajednicu, jer rođeni smo kao društvena bića. — Taj vječni čovjekov problem zajedništva *potencira danas nagla i sveopća preobrazba društva*, koje je tako snažno zahvatila urbanizacija, migracija, socijalizacija u ovom našem već planetarno povezanom jedinstvenom svijetu. Čovjek se u njoj u isto vrijeme našao i povezan novim društvenim vezama, i sam. Mi, Božji narod, živeti u ovom svijetu, osjećamo tu naglu društvenu preobrazbu, ona snažno odjekuje u Crkvi, koja se i sama društveno reorganizira, koja se mora pastoralno adaptirati novonastalom stanju. *Sociologija* proučava ove društvene promjene, ona mnogo toga naslućuje, prognozira društveni razvoj budućnosti, no nitko danas još ne zna kako će izgledati moderno ljudsko društvo. Prema tome, nitko pravo ne zna ni to kako će to utjecati na zajedništvo unutar Božjeg naroda. — Pred nama je ipak, u svojoj toj nesigurnosti, *obaveza* da u vrijeme probuđene problematike zajedništva ovu generaciju kršćana *više odgajamo za duh zajedništva*, u duhu kršćanske »koinonije«. Odgajajmo je i za zajednicu župe i šire kršćanske zajednice, koliko samo možemo stvarno predvidjeti razvoj kršćanske zajednice u budućnosti.¹

Svećenik kao odgojitelj zajedništva ima velik i *mногоstruk posao*, koji se ne može niti jednostavno prikazati, a kamoli provesti. — Tu treba stvar razčlaniti: — Prvo se radi o općenitom odgoju čovjeka za socijalnost, o čemu ima svoju riječ *psihologija i pedagogija*: odgoj za

¹ OTO BETZ: *Gemeinde von Morgen* (Pfeiffer 1969). N. GREINACHER: *Die Kirche in der städtischen Gesellschaft* (M. Grünwald 1966). DUMONT: *Sacerdoce, clerge et changement social*, Louvain 1966. DUMONT: *Urbanisation et problèmes religieux*, Louvain 1966.

ljubav bližnjemu koju traži svaka religija a napose objavljena kršćanska vjera, a to je posao *asceze*. — Zatim se tu radi o odgoju zrelih ljudi, kršćana, za zajednicu kroz redovnu mrežu *pastoralnih akcija* (propovijedanja, povezivanja prigodom primanja sakramenata . . . , organiziranja komunitarno doživljene liturgije, caritasa župe itd.) — Radi se napokon o svećenikovu *katehetskom odgoju* malenih i mladih kršćana za zajednicu. U ovom prikazu zaustavit ću se samo na tome.

U prvom dijelu iznosim općenite zaključke, u drugom konkretne oblike katehetskog odgoja za zajednicu, u trećem napomene o metodi toga odgoja koja nam sugerira psihologija.

I. Općenita opažanja i zaključci

1. Provjerio sam dvanaest naših pretkoncilskih vjeronaučnih priručnika, uzetih nasumce, da vidim kako oni prikazuju »Crkvu«, kako shvaćaju krštenje, misu, ispovjed, pričest, drugi dio dekaloga koji obrađuje zapovijedi o odnosu prema bližnjem itd., da otkrijem je li tu unesena misao o zajedništvu i odgoj za nj. Rezultat je očit: komunitarne vizije Crkve, sakramenata i zapovijedi . . . nema u pretkoncilskim katehetskim priručnicima. — Nalazimo npr. definiciju Crkve, tipičnu i gotovo jednaku svuda: »Katolička Crkva jesu svi kršćani na zemlji koji imaju sv. Oca papu za vrhovnog vidljivog poglavara« (Heffler-Kornfein-Kolarek: Kršćanski nauk 1959, 51). Tu je još dodana i misao Mističkog Tijela Kristova: »Crkva je otajstveno Tijelo Isusovo, jer u njoj Isus živi kao njezina vidljiva glava do svršetka svijeta« (ib. 52). Tu je dakle prikazana pravna organizacijska vizija Crkve, prikazana je i mistična vizija, ali ne konkretni izgled Crkve kao zajednice koja se okuplja u istoj vjeri, milosti i organizaciji. — Sakramenat *krsta* prikazan je samo individualistički bez komunitarne vizije: »Po krštenju unišao si u zajednicu života s Isusom i s Presv. Trojstvom: primio si od Boga vječni Život« (Pavić: Mali katekizam 1965, 5. izd. 136, 137. ili: »U sakramentu krsta dobivamo posvećujuću milost te postajemo djeca Božja i primamo ostale sakramente« (Heffler-K. K.: Kršćanski nauk, 1959, 57, 58). Tu nema spomena da smo time urali u zajednicu Kristovih prijatelja i miljenika, priteljovljeni velikoj zajednici svih ljudi koji žive u Kristu. — Jasno, u opisu *sv. Mise* govori se samo precizno teološki o činjenici pretvorbe, o vlasti svećenika da pretvara kruh i vino u Tijelo i Krv Isusovu. o obavezi čistoće od grijeha prije pričesti, o čestoj pričesti itd. Katekizam ističe: »Kod svete pričesti združujemo se najuže s Isusom Kristom, Bogom i Spasiteljem svojim« . . . »Sveta pričest umnožava milost posvećujuću, oprašta lake grijeha, čuva od smrtnih, slabi zle sklonosti i jača u dobru, te jamči život vječni« (Heffler-K. K.: Kršćanski nauk 1959, 40) Jest, tu je ono bitno o pričesti, tu je sve točno. Je li cjelovito? Tu nema spomena o sastanku Božjega naroda oko Krista, o najdubljem utemeljenju zajedništva primanjem istoga Krista, o praskršćanskoj simbolici zajedništva: o kruhu koji je načinjen iz zrna mnogih njiva, i vinu koje je nastalo iz mnogih grozdova.

2. Neka bude dosta o tome! *Katehetika prije Koncila* svojim teoretskim i praktičkim stavovima vrlo je krnje i manjkavo odgajala za zajednicu i duh zajedništva, jer je, normalno, bila odjek ondašnje teologije i crkvene prakse. Bilo je prije II. vatikanskog koncila euhari-

stijskih kongresa, sastanaka mnoštva kršćana, bilo je mnogo hodočašća, okupljanja vjernika uz Majku kršćana, bilo je karitasa kao kršćanske aktivnosti onih revnijih, bilo je misijskog rada i duha, i opet uglavnom od strane revnijih kršćana, no CRKVU smo gledali kao *juridičku ustanovu auktoriteta*, od Krista ustanovljenu, koja bdije nad istinama vjere i moralom. Mi smo onda više slušali papu nego danas, više smo slušali biskupa, a vjernici župnika. Vjerovali smo, osobito od enciklike Pija XI »Mistici Corporis Christi« (1943), da je ona i *mistična* zajednica unutar koje struje duhovna dobra svim kršćanima, ali nismo smatrali da njeno zajedništvo sada, na svijetu, moramo i *egzistencijalno doživjeti*, i napose tim vidljivim toplim, doživljenim zajedništvom *svjedočiti* svijetu. U pretkoncilsko vrijeme pomutnju je činio i sam izraz »crkva«, onda jedini izraz za zajednicu kršćana, koji je u hrvatskom jeziku bio ujedno i naziv za hladnu, vlažnu, nipošto intimnu zgradu u kojoj se kršćani sastaju. A jedan sigurno jaki razlog da se u ono vrijeme nije osjećala veća potreba za doživljavanjem zajednice jest to što se do drugog svjetskog rata živjelo većinom u selima koja su bila sociološki intimne zajednice, u kojima su se svi poznavali, a župnik je bio centar te prirodne zajednice, njen jedini ili glavni inspirator i odgojitelj. Danas je to sve prošlost.

3. *Pokoncilska Crkva* doživljava samu sebe kao »Božji Narod na putu« (LG), »obitelj ljubljenu od Boga i Krista, njihova brata« (Get S 32). Spoznaje da se Bogu »svidjelo... da posveti i spasi ljude ne izolirano, neovisno o svakoj vezi među njima, nego da učini od njih jedan narod, koji će ga priznavati u istini i sveto mu služiti« (LG 9). Gleda Krista u svojoj sredini kao »glavu novoga i univerzalnoga naroda Božje djece« (LG 13). Svijest prve Crkve da smo mi Božja zajednica na zemlji koja se okuplja i doživljava sreću bratstva, probudila se u pokoncilskoj Crkvi, *naglo se je danas pojavila* među nama, napose kod mlađih kršćana. — K tome je čovjek, samac u velegradskoj civilizaciji, počeo sve više čeznuti za zajedništvom. Razbita je osnovna sociološka zajednica sela u kojoj se čovjek dobro osjeća, pa on traži zajednicu drugdje. A u laiciziranom svijetu kršćani se osjećaju u dijaspori, pa i zato traže zajednicu. — Pridolazi još jedna novost: donedavno nepovezani svijet, doživio je svoje planetarno jedinstvo, ekonomsko, političko, kulturno, kojemu je simbol organizacija UN. Tu su *fizički* okupljeni predstavnici svih naroda no *bez duha* zajedništva. U Tant se slikovito izrazio da je »orkestar nacija« veoma nesložan. Pavao VI prigodom svoga pohoda UN (4. X 1965) ponudio je UN onaj duh koji Crkva ima, duh bratstva i jedinstva. On je time Crkvu upozorio da svijet danas treba duh zajedništva, pa da taj duh prvo mora Crkva sama intenzivno imati. — To su sve faktori suvremenog *komunitarnog gibanja u Crkvi*.² I, da ne duljim o tome, sabor je inspirirao Crkvu komunitarnim pokretom. Taj duh mora prožeti i našu *katehizaciju*. Pokoncilski katehetski planovi i priručnici *jesu i moraju biti* obogaćeni komunitarnim gledanjem na kršćanstvo i odgojem za zajedništvo.

4. Kao primjer navodimo samo francuski Direktorij pastoralne katehetike (Đakovo 1965). On vrlo temeljito i potanko iznosi taj odgoj katehete za kršćansku zajednicu i brigu zajednice za katehizaciju...

² JAN WITTE: *Crkva sacramentum unitatis u kozmosu i ljudskom rodu* (Barauna: La Chiesa nel Vaticano II, Firenze 1965, 491-515).

Cijela kršć. zajednica ima suodgovornost da podržava malene i mlade u rastu vjere usred dekristijaniziranog društva. Cijela župa katehizira (br. 146—151, 161, 182, 39). Uopće se i ne može katehizirati osim zajednicu, uz potporu zajednice (10). Mladog kršćanina moramo kao mladića usaditi u vrt zajednice, da raste u vjeri. Zajednica ga nosi kolektivnom vjerom, doživljajem zajedničke liturgije i na svaki drugi način... Kateheta se mora brinuti da katehizante uvede u zajednicu crkve, da se oni ondje osjete sretni (146). S druge strane kateheta treba katehizante postepeno odgajati da shvate zajednicu, njene potrebe, da polako uđu u apostolat kršć. zajednice (39), u karitas njezin. Dijete će to polako osjetiti kroz vjeru obitelji, kroz sastanak kršćana kod nedjeljne mise, kroz liturgijski doživljaj zajedništva... Mlade, žedne prijateljstva, okupljat ćemo u njihov krug da u minijaturi prvo dožive toplinu zajednice, njihovoj mladenačkoj velikodušnosti prikazat ćemo bližnjega i pozvati ih na ljubav, otkriti da je u Kristu temelj bratstva (110, 111). Društvo mladih iste dobi, u kojem se doživljava zajednica odsudni je korak u odgoju za zajednicu, treba samo odgajati da kasnije prijeđe u veliku zajednicu kršćana. (111, 193)

Slično i svi drugi uvode odgoj za zajednicu i komunitarnu viziju kršćanstva u katehetske planove i priručnike. — NB. Iznosimo jednu važnu primjedbu koja neka bude ceterum censeo cijeloga ovog prikaza: Ne prigovaramo pretkoncilskoj katehizaciji da je kriva, nipošto je ne niječemo, ne umanjujemo njene misli, ciljeve, napore. Želimo samo dodati popunjenje, obogaćenje komunitarne vizije kršćanstva i odgoja za zajedništvo. I sve što rekнем o tome neka se shvati u ovom smislu. Tko može nijekati dosadašnji katehetski stav u iznošenju euharistije, mise, krsta? Moramo to samo popuniti komunitarnim aspektom.

II. Konkretni oblici odgoja za zajednicu

1. Kao prvo ističem stvaranje prijateljskih, *srdavno povezanih vjeronaučnih grupa*, da stvarno, iako u minijaturi, osjete ljepotu »biti skupa« kao kršćani. Vjeronaučna prostorija mora biti sve drugo nego školska soba. Neka je diskretno religiozno intonirana (slika, križ...), uredna, zimi topla. Već i djeca mogu osjetiti toplinu vjeronaučnog sastanka, ako se kod njega pjeva, a kateheta ili katehistkinja, napose prije i iza vjeronauka, prijazno razgovara, ako se tu čuju gramofonske ploče, npr. u božićno doba »božićne« itd. — Za *mlade* je to neminovno i odsudno. Mjesto vjeronauka neka bude poput kluba, mjesto sastajanja, prijateljskog razgovora, društvena prostorija za susret. Organizacija izleta, zabave, apostolata a napose karitasa, jeste upravo integralni dio katehizacije, napose u gradu. Kad oni osjete da su prijatelji, zajednica, onda počinje topli život, interes, katehetu će potražiti za privatni razgovor o svojim problemima... U to dakako valja ulagati mnogo vremena. — Važno je na početku godine sve upoznati po imenu. Katehetski priručnik za mlade raz. osnovne škole »S Kristom kroz mladost«, koji izlazi iz tiska ovih dana, u obliku dosjea, u boji, u 1. katehezi poziva mlade da si popišu imena svih kolega i kolegica i da stvore prijateljstvo mladih kršćana grada ili mjesta.

2. *Osobni doživljaj Boga i vezu s Njim* obogatimo komunitarnom širinom. Nikad nije dosta isticati da u mladosti, kad se probudi svijest

i ponos vlastite osobnosti, svatko treba sam probiti put do Boga, doživjeti ga intimno, jer time prekoračuje prag u mladenačku, u zrelu religioznost. — No dodajmo katehizacijom i vodstvom mladih tom doživljaju MOJE OSOBNE veze s Bogom i njegove brige za mene radosnu svijest: Bog grli mene u zagrljaju kojim grli sve nas. Bog nas je sve zamislio u svome Sinu, Isusu, sve stvorio u Adamu, u njemu smo svi zajedno pali, no Božji nas je Sin ponovno zagrljao i posinio, da okupljeni u Njemu i priteljovljeni Njemu, iza preobraženja uđemo u tajnu ljubavi božanske zajednice presv. Trojstva. Sreći moga susreta s Bogom dodajmo sreću našeg susreta s Bogom i životom u njemu. — Nema govora o nekom »ili — ili«, valja pogoditi zreli razmjer osobnoga s komunitarnim. Od cigala nastaje kuća no ako svaka cigla nije »prava cigla«, niti je cijela kuća — »kuća«. Ako svaki pojedinac ne nađe Boga osobno, intimno, duboko, doživljajno, sva zajednica kršćana nikakvom ga komunitarnom vježbom neće naći. — Odmah dodajem primjenu toga. Učimo djecu i mlađe govoriti s Bogom, *moliti*. To je jedan od stalnih i velikih zadataka katehizacije, napose je težak u mladosti kad oni traže spontan i osoban pristup Kristu u molitvi... No učimo paralelno *skupa moliti*, otkrivajmo im vrijednost, ljepotu našega zajedničkog bratskog razgovora s Kristom, kad okupljeni oko oltara Njega slušamo i Njemu govorimo, grijemo jedan drugoga vjerom. U doba burnog puberteta oni su za to skoro gluhi, jer se muče oko osobnog prodora do Boga, pa zato valja postupati oprezno, taktički.

3. Morat ćemo intenzivno obogatiti našu katehizaciju o *Crkvi* dodajući svim prijašnjim vidicima i mislima misao i doživljaj da je Crkva konkretna živa zajednica koja se i sada — kao i u Kristovo, u Petrovo i Pavlovo doba — okuplja u jednoj vjeri, u pravoj međusobnoj ljubavi i ljubavi prema svim ljudima, zajednica koju moramo doživjeti i dati drugima da dožive njenu toplinu, iskrenost, djela ljubavi. Ona nije samo mistično jedinstvo kršćana u Kristu, ona mora biti i doživljajno »zajednica«... Nećemo zapuštati ni činjenicu njene pravne povezanosti i organizacije. Sreća je što živimo iza Koncila, pa možemo pokazivati djeci i mladima barem neke znakove širine i ljubavi zajednice kršćana: duh ekumenizma, brigu pape za sve potlačene ljude svijeta, početno buđenje karitasa, tu i tamo ostvarene lijepe zajednice kršćana... Dakako, najvažnije je polako i mučno izgrađivati takvu zajednicu — u svojoj župi.³

4. Doživljaj *sv. mise* moramo obogatiti doživljajem komunitarnosti. To je moj susret s Kristom u našem susretu s Njim. Obnovljeni obred mise upravo je tome usmjeren. Provesti u potpunosti upute u novom obredu mise znači idealno odgajati za doživljaj zajedništva! Već kroz uvod u misu, kroz propovijedi djeci i mladima, a svim prisutnima, možemo stalno provlačiti misao: »Tu smo zajedno okupljeni, mi koji Krista znademo, ljubimo i živimo iz Njega. Skupa s istom vjerom, nadom, poznati jedni drugima i prijateljeni i u ljubavi prema svim ljudima, mi slušamo Krista (liturg. riječi) i doživljavamo njegov dolazak u našu sredinu...« Oltar prema puku, pa čak i djeca oko oltara koji se tako nalazi usred Božjeg Naroda, sve su to elementi doživljaja zajednice. U našim je crkvama rijedak i blijed, formaličan i hladan onaj

³ THEODOR FILTHAUT: *Aspekte der Glaubensunterweisung von morgen*, Herder 1968, 1965-70.

stisak ruke kod paksa, a nakana je Crkve da bude vrhunac vanjskog izražaja bratstva. Zašto on još nije uveden, dakako s ovakvom duhovnom pripravom? Taj dragocjeni faktor doživljaja bratstva ostaje neiskorišten. U jednoj sam župi doživio, kroz neku trodnevnicu djece i mladih, kod mise vrlo lijep i srdačan stisak ruke. Sestra katehistikinja se uplašila te srdačnosti i tobože malog nereda. Da barem nestane iz naših misa onoga ukočenog hladnog reda i da nastupi srdačnost s Kristom i međusobno! Mladi više nego itko drugi traže taj doživljaj bratstva, kompletni obred nove mise. Zdrava je ta glad. — Dolazi zatim pitanje zaustavljanja pred crkvom, razgovora, upoznavanja svih sa svima. U gradovima valja tražiti mogućnost da se iza mise svi nađu u vjeronaučnoj dvorani i provedu ondje neko vrijeme u prijateljskom razgovoru. To je poznata pastoralna praksa u katoličkim zemljama zapada. — Dolazimo do pitanja đačkih misa, misa za mladež. Idealno bi bilo da se sav Božji narod nađe pomiješan skupa oko oltara, ali ako pogledamo stvarnost, duševnu neodređenost mladih, njihov specifičan ukus, njihovo naravno grupiranje u zajednice, sebi jednakih, pa činjenicu da su mladi danas jedna socijalna klasa, iako to nije idealno,⁴ i mnogo drugih činjenica, bolje je da dožive zajedništvo u svojoj grupi, kao stepenicu k doživljaju velike kršćanske ili župne zajednice, nego da ga u mnoštvu velike zajedničke mase uopće ne dožive. Crkva je 1968. dopustila 30-tak posebnih misa za mlade,⁵ u Rimu se u nekim crkvama održavaju — dakako, uz dopuštenje — beat-mise, pa ćemo zato i mi to mirno dopustiti. No valjda je najbolje načiniti kompromis: povremeno skupne, povremeno đačke mise, odnosno mise za mlade.

5. Odgajat ćemo za zajednicu uvodeći kroz katehizaciju shvaćanje da *karitas* nije posao samo najrevnijih kršćana, nego osnovni normalni stav svakog kršćanina koji je primio »prvu i najveću zapovijed, po kojoj će se poznati da smo Kristovi učenici« (usp. Iv 13., 35). Bez *karitasa* kršćanstvo je bitno krnje. Prema dobi i barem sezonski, o blagdanima, uvodit ćemo katehizante u karitativne akcije. Pogotovo sada kada Crkva mjesto nemrsa preporuča djela ljubavi. Vrijeme u kojem živimo traži *karitas* kao najstvoreniji oblik svjedočenja. Ateizam razumije samo humane oblike vjerske aktivnosti, i zato je naš *karitas* jedini jezik koji svijet danas razumije, barem mnogi. Te ćemo misli razvijati kod biblijskih opisa milosrdnog Samaritanca i sličnih, i kod zapovijedi, svakom zgodom, a najviše stalnom organizacijom neke karitativne djelatnosti. To je novost naše katehizacije koja se već uvodi...

6. Dodajmo dosadanjem izlaganju sakramenata *komunitarni doživljaj krsta*, svijest da uraštanjem u Krista postajemo braća svima onima koji su isto tako Kristovi. To je temelj našeg bratstva u Crkvi! Unosimo u katehezu o *ispovijedi*, svijest da grijesima škodimo sebi, vrijeđamo Krista i ranjavamo cijelo tijelo Crkve. Tko rani ruku, ranio je čovjeka. Svima škodi moj grijeh, kao što svima koristi moja plemenitost, i preko vidljivog djelovanja primjera, i preko nevidljive mistične stvarnosti Mističnog Tijela Kristova, Crkve. — Katehezi o *pričesti* dodajmo još i dragu misao da nas svaka pričest dublje izgrađuje u Krista i čvršće sjedinjuje s kršćanima koji su u Kristu. Mi se svi kao

⁴ CRUCHON: *Psychologie pédagogique* II, 1967, 11, 12. J. PIERRE BAGOT: *Comprendre les groupes d'adolescents, Pédagogie et psychologie des groupes*, EPI 1966.

⁵ *Notitiae* 1968 (38. br.) 83...

zrna pšenice stapamo u jedan Kruh. Pričest je vinculum caritatis, snaga koja gradi zajednicu kršćana. Zar hrana s istog stola ne stvara zajedništvo onih koji blaguju?! Četverostrukom plodu pričesti o kojem govori Trident, dodamo i ovaj o kojem govore oci preko Crkve.

7. Obogatimo motivaciju i shvaćanje *drugog dijela dekaloga*, napose 5, 6, 7. i 8. zapovijed jednim dubokim komunitarnim razlogom: mi smo svi u Kristu jedno tijelo. Silna stvarnost našeg jedinstva u Kristu čini prekršaje tih zapovijedi posebno teškima, mi zorno vidimo njihovu besmisao i rugobu. Vršenje tih zapovijedi jest izvršenje duga zajedništva prema onima koji su skupa s nama Kristovi. — Slično motivirajmo 5. zapovijed crkvenu, obavezu da materijalno pomažemo zajednici kršćana, kako su shvaćali prvi kršćani (Dj 4, 32—37).

8. U katehizaciji prikazujemo ubuduće *apostolat* kao normalnu obavezu odgovornosti za zajednicu kojoj pripadam, od koje primam i kojoj, dakako, moram davati svoj udio truda oko njenog života i širenja. Apostolat nije posao najrevnijih, nego redovna naravna obaveza svakog člana kršćanske zajednice.

9. Papa Ivan XXIII nas svojom enciklikom *Mater et Magistra* obvezuje da katehizante, dakako zrelije, odgajamo za *široku ljudsku zajednicu*, za socijalnost i socijalne dužnosti prema civilnom društvu, prema ljudima koji nama pružaju svoj znoj, pa moramo i mi njima svoj. Moramo ih odgajati i za ekonomsku odgovornost. On traži da u njima budimo osjećaj odgovornosti prema društvu, da ih spremamo da budu sposobni kršćanski izvršiti svoje naravne ekonomske i društvene obaveze (usp. i Get S II, 3. 4. i 5. pogl.). Te su misli unesene u razrađeni katehetski plan za srednjoškolce, za III. i IV. razred sr. škole. Papa želi da ih odgojimo za društveno aktivne ljude u kršćanskom smislu i da ih informiramo o socijalnoj nauci Crkve.⁶

III. Odgoj za zajednicu prema upozorenju psihologije

Ovaj treći dio morao bi obraditi psiholog jednom temeljitom studijom o socijalnosti djece i mladih, tj. o njihovoj sposobnosti za socijalni odgoj. Ja ovdje navodim samo par generalnih opažanja psihologije. — Očito je da djeca, mladi u pubertetu i iza njega *nisu jednako sposobni* za odgoj za zajednicu, i mi se moramo brižno obazirati na njihovu raznoliku sposobnost socijalnog života i odgoja za socijalnost. — *Djeca*, naši katehizanti prvih godina osnovne škole, donedavno potpuno polarizirani na obitelj, sad su bipolarno vezani: za obitelj i za novi svijet škole i drugova. Meki su na svaki socijalni utjecaj, no prilično socijalno amorfni, kako god ih čovjek grupira, te grupe se ne drže čvrsto. Tu djecu ipak odgajamo za zajednicu skupnom katehizacijom, lijepom liturgijom, napose kad su djeca skupa, jer su ta djeca »osjetljiva na utjecaje sredine, na običaje i ponašanje svoje okoline. Potrebno je prikazati im kršćanske misterije da se mogu u njih uživjeti i proživljavati ih u crkvenoj zajednici. Liturgija će u toj pouci imati posebno mjesto« (Franc. kat. dir. 91, 92) — Čim zađu u *pubertet*, njihova vezanost uz zajednicu u kojoj žive oslabi, sva im se pažnja svrati na vlastitu nutrinu, na osobnost koja se rađa, kroz niz godina rješa-

⁶ *Une initiation des jeunes à la vie sociale*, Paris, str. 45.

vaju sebe, muče se sa sobom. U to doba odgoj za zajednicu jako je otežan. Treba zapravo mlade pustiti da se prvo snađu kao osobe, pa da se tek onda ugrade u zajednicu. Oni su dakle sada po sebi nesocijalni. No sada nastupa novi princip socijalne povezanosti: simpatije, prijateljstva. Skupljaju se vršnjaci, samo oni se mogu razumjeti i zabaviti. Sada treba posvetiti to drugarstvo, prijateljstvo i kroz taj doživljaj pružiti im mogućnost da shvate zajednicu kršćana i s vremenom u nju uđu (Cruchon: *Psychologie pédagogique* II, 252—256). Mladeži od 14, 15, 16 godina jest zajednica Crkve daleka i tuđa, oni ne vole institucije i okvire, obaveze i formule, nesređeni su, individualisti, iako u isto vrijeme traže neku zajednicu, i to je jedna od kontradikcija toga razdoblja (Cruchon II, 294). Sada im nije pametno mnogo govoriti o Crkvi, nego stvoriti katehetske zajednice u lijepom prijateljstvu. Možemo apelirati na njihovu potrebu za drugim čovjekom, na ljepotu doživljaja zajedničke božićne radosti itd., no umjereno. Naša anketa među mladima 1967. pokazuje da se oni pretežno zanimaju za osobna, unutarnja pitanja života i savjesti, za apologetsko orijentiranje i utemeljenje svoje vjere. — Prestankom puberteta, ulaskom u *adolescenciju*, što se zbiva u 3. ili svakako u 4. razredu srednje škole, a osobito u studentsko doba, oni su riješili unutarnje probleme, pa izlaze u zajednicu, zanima ih društvo u koje žele ući i koje žele promijeniti. Naša anketa među mladima pokazuje kako u 3. i 4. razredu naglo raste interes za brak, društvene probleme, za život i napredak Crkve, i tada je vrijeme njihova intenzivnog odgoja za zajednicu.

U svom katehetskom odgoju za zajednicu moramo se ravnati prema ovoj dobnoj dispoziciji, odnosno indispoziciji za društveni život.

SUMMARIUM

I. Restrungendo articulum ad educationem cateheticam puerum et euvenum, auctor affirmat inducendam esse in theoriam et praxim cateheticam specialem educatinem sensus communitarii. Hoc exigit hodierna vita socialis et doctrina concilii oecumenici Vaticani II.

In libris cateheticis ante concilium scriptis pueri et iuvenes educabantur pro religiositate individuali, concipiebant Ecclesiam, Missam, baptismum etc. sine aspectu communitario.

II. Ideo haec visio et haec educatio sensu communitarii in catechesim inducendae sunt. Auctor commendat concretas formas huius educationis: Coetus catechetici fiant coetus amicorum, locus congressus catechetici sit attractivus, in forma »club«. In ideam Dei, mei amatoris et redemptoris, inducatur idea nos collective amatos et redemptos esse. Ideoque oratio privata et etiam communis. Idea Ecclesiae amplificanda est cognitione non tantum me cum Christo connexum esse, sed etiam cum omnibus christianis. Effectus baptismi est non solum vita in Christo, sed etiam cum omnibus christianis. Missa secundum novum ritum perfecte pro sensu communitario educat. Juvenes desiderant ut omnia praescripta et commendationes novi ritus Missae persolvantur. Peccatis toto Corpori Mystico malum inducitur, ideoque in ritu penitentiali absolvitur etiam hoc malum. Caritas erga agenos et miseros non est opus optimorum christianorum tantum, sed officium cuiusvis christiani. Transgressio praecepti 5—10 decalogi non est tantum malum Deo inductum, sed vulnus fratri et sorori in Christo inductum. Officia materialia Ecclesia debita natural iter a nobis exiguntur quia ab hac societate accipimus, debemusque etiam dare. Apostolatus non zelantium

tantum, sed omnium christianorum naturale officium est. Joannes XXIII. exigit ut juvenes christianos etiam pro responsabilitate civiliet economica educamur (Mater et Magistra).

III. Attendendum est in hac educatione pro sensu communitario ad psychologicas capacitates puerum i.e. iuvenum, qui diverso tempore diversimode ad hoc apti sunt.